МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ISSN 3083-6557 print

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Гуманітарні та соціальні науки: сучасні тренди й виклики

Випуск 2 (49), 2025

Київ
2025

ЗМІСТ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

“Гуманітарні та соціальні науки: сучасні тренди й виклики”
(*13 листопада 2025 р.*)

Сергій СИНЯКОВ
Соціально-гуманітарні науки в нових реаліях 8

Андрій БОЖКОВ
Роль ЮНЕСКО в сучасних дипломатичних процесах 2020–2025 років: м’яка сила через просування Цілей сталого розвитку 12

Іван БАХОВ
Вплив ChatGPT на покращення навичок англійської мови студентів 16

Тамара НИЧ
Трансформація ролі й місії сучасного університету 21

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ГУМАНІТАРНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАУК: СМИСЛИ, ЦІННОСТІ, МЕТОДИ

Наталія ПАЛЬМ
Штучний інтелект як загроза майбутньому людства: філософський аспект 26

ФІЛОЛОГІЯ ТА ПЕРЕКЛАД: МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ І ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

Настасія ГИЧКО
Засоби наочного абстрагування від реалій жорстокості на прикладі персонажа роману “Благоволительки” 30

Богдан ЗАВЕРУХА
Відмінності міжкультурної комунікації в локалізації аудіовізуального контенту 40

Дар’я КАЛУГІНА
Збереження ритму та ритму як ключовий аспект перекладу поетичних творів у сучасній гуманітарній науці 47

Дар’я КАЛУГІНА
Передача образності, символіки та стилю автора як виклик сучасного поетичного перекладу 53

Сергій СИНЯКОВ
доктор філософських наук, професор кафедри філософії та політології
Міжрегіональної Академії управління персоналом
(м. Київ, Україна)

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ В НОВИХ РЕАЛІЯХ

Вступ

У доповіді розглядаються спроби трансформації теоретико-методологічних засад дослідження соціально-гуманітарної сфери суспільства. Основна увага приділяється питанням кореляції пізнавальних засобів та нових уявлень про природу відповідних об’єктів. Питання про глибинні соціокультурні фактори, що зумовлюють діяльність людей, ставилося й вирішувалося в роботах видатних європейських вчених XIX–XX ст. Відомо, що вершина розвитку соціальних наук — це кінець XIX — початок XX ст., коли у працях блискучих учених на той час (Еміль Дюркгейм, Вернер Зомбарт, Карл Маркс, Макс Вебер, Пітирим Сорокін, Карл Мангейм та ін.) були створені концептуальні схеми опису людської діяльності, у тому числі соціальної поведінки раціональних індивідів. Автор аналізує залежність пізнавальних засобів від особливостей предметного поля дослідження в суспільних науках. Обґрунтовується вплив уявлень, що змінилися, про природу соціальних і гуманітарних об’єктів на формування систем теоретичного знання.

Методи й методика дослідження

Відповідно до мети дослідження, використані історико-філософський, історичний та міждисциплінарний підходи в поєднанні з принципами соціокультурної обумовленості наукового знання, методами герменевтики й аксіології.

Результати дослідження

Різні соціальні науки вивчають частини єдиного цілого, саме людської діяльності. Ці частини не завжди досить чітко визначені й розмежовані. Внаслідок цієї спільності предмета соціальні науки нерідко виявляють бажання до інтеграції, вторгаючись у суміжні галузі, і відносини між цими науками можуть складатися під знаком солідарності. На відміну від природознавства, де філософія науки виконує інтегруючу й узагальнюючу роль щодо даних окремих дисциплін, у сфері соціальних наук відсутня аналогічна узагальнююча дисципліна, яка б систематично синтезувала досягнення різних галузей. Кожна з соціальних наук прагне зберегти власну автономію і побоюється підпорядкування будь-якій іншій, що ускладнює формування єдиного синтезуючого знання.

Соціальні науки можна порівняти з картиною, на яку кожен дивиться по-своєму. Кожен, звичайно, добре бачить картину загалом, але виявляє особливу увагу до одного з її аспектів. Кожен згоден з іншим щодо того, що знаходиться на поверхні. Коли ж ідеться про те, щоб заглянути в глибину, вчений керується власними критеріями та пропонує своє рішення. А тим часом потребою є синтез, який слід шукати як на рівні спільних досліджень, так і лише на рівні концептуальних висновків.

На даний час потреба якщо не в єдності, то у співпраці виразно відчутна і всупереч професійній та університетській відокремленості, роздробненості міжнаукові контакти та дослідження стають все більш частим явищем. Наприклад, соціологічна наука має розглядати людську діяльність і вироблені нею зміни що викликані як соціологічними, так і психологічними, культурологічними, ідеологічними причинами.

Допускаючи можливість вивчення дій людей науковим способом, тобто в об'єктивному аспекті, слід визнати, що цей об'єкт має деякі особливості, які необхідно брати до уваги. У той час як природничі науки мають справу з явищами, що в однакових умовах ідентично відтворюються, соціальні науки вивчають факти, які ніколи не повторюються в тому самому вигляді. Звідси труднощі узагальнення й необхідність брати до уваги поряд із загальними соціальними фактами також конкретні особливості. Нарешті, соціальні факти, виявляючись найчастіше в соціальних актах, діях, поведінці, водночас висловлюють колективні емоції, почуття й уявлення. Поведінка людини як істоти суспільної більшою мірою пов'язана з колективним свідомістю, ніж його поведінка як індивіда пов'язані з індивідуальним свідомістю. Сучасна соціально-гуманітарна наука значною частиною повинна бути соціальною філософією, соціологією, історією та психологією, зрозуміло іншого пізнавального плану. Дії, поведінка можуть мати різні значення, і, щоб зрозуміти це, тільки спостереження й опису виявляється недостатньо. Просте спостереження за фактом цікаве, але воно ще не здатне дати нам розуміння спонукальних мотивів.

Сьогодні суспільствознавство відмовилося від фундаментальних універсальних теорій, подібних до структурного функціоналізму Т. Парсонса

і Р. Мертона, конфліктологічної моделі Р. Даррендорфа або функціональної конфліктології Л. Козера, які не впоралися зі своїми завданнями та претензіями. До того ж їм інкримінувався так званий логічний фундаменталізм у сфері теоретичного знання. Однак суспільствознавство не померло тихо на узбіччі природничих наук. Дійсно, соціальна реальність є для дослідника одночасно й реальністю та уявленням про реальність, а громадські інститути як об'єкти виступають у вигляді образів й уявлень вчених. Це не означає, що ми маємо справу лише з об'єктами віртуальної реальності, а фактична реальність уникає нас. Якщо спостерігач, сприймаючи реальність, не перестає бути спостерігачем і в будь-який момент може відрізнити спостереження від спостережуваного, ми маємо справу з реальністю.

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Європейська філософія науки й методологія соціальних наук понад сто років займалися створенням і розробкою проблем соціальної епістемології, гносеології та методології і безумовно досягла більших результатів. Робота вчених не була простою через складність соціальних і гуманітарних об'єктів, проте їм вдалося на основі соціальної онтології сконструювати світоглядні та концептуальні передумови процесу дослідження. Підставами можуть виступати ідеали й норми наукового дослідження, які стали парадигмою наукового мислення, що мають велике значення для майбутніх відкриттів у науці, техніці, технологіях наступних епох. Крім них, великий вплив на процес пізнання в соціальних і гуманітарних науках надають соціальні утопії, суспільні ідеали та програми перебудови суспільства, які стали або ще не стали панівною ідеологією. Розроблювані філософією та релігійно-етичними вченнями нові моральні та світоглядні принципи, моральні й соціально-політичні ідеали можуть стати передумовою для майбутніх соціальних змін. Соціальна динаміка розвитку майбутніх індустріально розвинених країн багато в чому визначалася новими ідеологією та культурою. Досить згадати епоху Відродження, Реформацію Лютера й Кальвіна чи політичну філософію лібералізму XVII–XVIII ст. Уся сукупність культурних феноменів як цілісна система формувала програми життя суспільства, які були адресовані в майбутнє, незважаючи на все їх різноманіття та відносну самостійність. Таке розуміння місця й функцій культурних факторів є ключем до осмислення та пояснення прогресивних процесів, різних форм, фактів та явищ історичного життя. Кожна національна культура має свою систему цінностей, специфічні способи спілкування й діяльності людей, зберігання та передачі соціального досвіду, своє розуміння добра і зла, життя та смерті, ставлення до природи, праці, часу, простору, особистості. Людина, яка виросла й сформована в певній культурі, не замислюється про смисли та значення основних її понять, приймаючи їх як щось само собою зрозуміле, як принципи, відповідно до яких вона будує своє життя й діяльність. Однак філософсько-культурологічний аналіз показує, як смисли універсалій культури реалізуються в повсякденній свідомості, мові, філософії, релігії, моральних феноменах, мистецтві,

політиці та в економіці. Будь-яка людина як соціальний індивід є продуктом культури і стає таким лише завдяки засвоєнню заданого соціального досвіду.

Висновки

Нові форми знань поки що не мають строго окресленого предмета, конкретної методології дослідження й не завжди спираються на колишні наукові традиції. Відбулося головне — розмежування зі старою системою знань, появи нових ідей у науці та мистецтві, відновлення гострих дискусій серед науковців — представників різних галузей знань. Попередня епоха — епоха Модерну та Просвітництва, заснована на культі Розуму, раціональному науковому мисленні, ідеалах і принципах Нового часу, орієнтованих на пізнання таємниць природи, оволодінні природою — відкидалася, як невідповідна нової реальності, духу нового життя. Спроби формування нових ідей і концепцій було зроблено у другій половині XX ст. на основі нової постмодерної методології та онтології. Вони були пов'язані з кризою раціоналізму, підривом довіри до раціонального мислення в європейській культурі й науці, прагненням переглянути традиційні уявлення про людину. Затвердження такої думки в соціально-гуманітарних науках сприяло поширенню серед науковців культурних діячів концепцій постмодерної науки. Постмодернізм розцінювався як провідний філософський напрямок сучасності. Його основоположники та адепти екстраполювали його у сферу культури та у всі науки. Творці постмодерної доктрини (Ж. Ф. Ліотар, Ж. Дерріда, Р. Рорті, М. Фуко) представляли філософію постмодернізму у вигляді філософсько-теоретичної рефлексії над постіндустріальною цивілізацією та ідеологією сучасного суспільства [1]. Процес філософської рефлексії триває й сьогодні в соціально-гуманітарних науках, викликаючи переосмислення алгоритму трансформації як суспільної реальності, так і самого наукового знання.

Джерела

1. *Дротянко Л. Г.* Концепції постмодерну: соціальний проєкт? Соціальне прогнозування? *Вісник національного авіаційного університету.* Серія: Філософія. Культурологія: зб. наук. пр. Вип. 1 (37). Київ: НАУ. 2023. С. 5–10.